

MOJ CIRKULARNI PUT

Farma glista u Podgorici

Porijeklom su iz daleke Kalifornije, SAD a žive i rade već 40 godina u Crnoj Gori bez pasoša i radnih dozvola. Naučnici sa držanog Univerziteta Kalifornija su 1957.godine su stvorili hibridnu glistu pa otuda naziv za ove "mašine" za reciklažu organskog otpada. Poimanje da okruženje u kojem živimo daje toliko mogućnosti pa čak i profit iz organskog otpada mnogima dodje kao strano. Danas vraćam rado ljude na film Milioner iz blata (Slumdog Milinaire) i da je 2022 to sada blato za milionere otpad, organski ako mene pitate.

Prosječan stanovnik Crne Gore stvori dnevno 800gr gradskog otpada i 360gr organskog otpada. I ostavi ga kao predanje i nasleđe sa koljena na koljeno onima koji će doći posle nas. Da ga oni zbrinu . Nije mi se to dopalo a od 2005. sa kalifornijskim glistama činim sve što je u mojoj moći da to promijenim. Ova glista je u stanju da dnevno pojede organskog otpada koliko je sama teška. Dobro ste čuli da beskičmenjak pomaže kičmenjaku da se on bori protiv svoga otpada. Kalifornijske gliste se razmnožavaju 6 puta brže nego kišne gliste i za svaka tri mjeseca njihova se populacija duplira. Sadrže u sebi 61,3% proteina , teletina 62% po Mičelovoj skali , odrasle gliste dugačke su 10cm I jake mišićne strukture idealne za ribolovni mamac.

Naša urbana farma od 300m² se vodi principima cirkularne ekonomije. Kao građevinski materijal koristimo palete, stare prozore, kade , tepihe I staze. Naš organski otpad iz domaćinstva završava na farmi. On se prosleđuje kod vrijednih koka zajedno sa pokošenom travom i kartonom. Na taj način obezbijedili smo hranu za koke. To što koke ne prerade prosleđujemo sa pregorelim stajnjakom glistama koje od toga prave đubrivo. Sve ono što nakon konzumiranja u domaćinstvima bacamo kao otpad, ove gliste obožavaju. Tako će se na njihovom "meniju", naći otpaci od jabuka, kore od banane, toz od kafe, kore od jaja, lišće, samljevene grane ali i drugi biootpad, kao što su kartoni ili novine.

Savršeno đubrivo kako često i zovu glistenjak pružilo nam je mogućnost da na farmi dobijemo zdravu i kvalitetnu hranu čak I onda kada temperature dnevne budu blizu 50C. On svojoj granulastom strukturom zadržava 6 puta bolje vlagu i na taj način pomaže biljkama da prebrode visoke temperature. Tako smo uspjeli da uzgajamo i šumske jagode u Pogorici što nam prije upotrebe glistenjaka nikada nam nije uspijevalo.

Glistenjak vam omogućava da vrlo malo ili gotovo nimalo ne morate da prskate voće i povrće jer on štiti biljke od različitih vrsta bolesti. Biljke su dobro prihranjenje , jake i zdrave te donose zdrave i krupne polodove. Povećan je procenat vitamina C u plodovima 5-7 puta u paprici. Prinosi biljaka koje dobijaju glistenjak veći i do 20 %. Sami plodovi sazrijevaju ranije i do 10 dana. I ono što je nama bilo najbitnije da su

ti plodovi sa ukusom našeg djetinjstva. Veći prinosi 15-35% su nam pomogli da na relativno maloj površini možemo proizvesti dovoljno hrane za našu petočlanu porodicu. Kada je u pitanju hemijski sastav, glistenjak sadrži 11 puta više kalijuma, 5 puta više azota, 3 puta više magnezijuma i 7 puta više fosfora od stajnjaka.

Upotrebom kancelarijskog sjeckanog papira kao malča pomažemo povrću. Uz redovno zalivanje vremenom će gliste koje su tu postepeno razložiti sasvim papir i slamu sa kojom je pomiješan. Povrće će dobiti zaštitu od sunca i hladnoće a razlaganjem od strane kalifornijskih glista najbolje nutritijente neophodno za razvoj i rast biljke. Još jedan u nizu inovativnih načina n našoj farmi kojima zbrinjavamo otpad nastao u kancelarijama.

Hugelkultur model nam omogućava da iskoristimo staro drveće i panjeve , zatim granje i grančice , zelenu travu i karton. Na vrhu se dodaje sloj đubriva od glista, komposta i zemlje. Drvo odlično upija vodu kao sunder a gliste koje su tu polako razlažu otpad. Ovako riješavamo problem granja od rezidbe voćki koje ne rijetko zarpava kontejnere i površine oko njih praveći divlje deponije.

Često nam dolaze ljudi da nabave humus za kućne biljke i povrće. Pošto je glistenjak pH neutralan ne možete pretjerati sa njegovom upotrebom što je često slučaj kod ostalih đubriva. Za one koje koriste sistem „kap po kap“ ovo je odličan izbor. Kroz radionice se trudim se da inspirišem i druge ljude našom pričom. Zadnjih godina sve više interesovanja ima za gajenje glista u stanovima na terasama ili ispred zgrada zbrinjavanje organskog otpada u zajedničkim komposterima. Oni se na taj način oslobađaju organskog otpada koji neće završiti na deponijama, a od glista dobiju odlično đubrivo za travnjake , cvijeće i drveće.

Ravni krovovi u Podgorici nisu iskorišćeni na način kako je to praksa u svijetu. Zadovoljstvo mi je bilo da pomognem da jedan takav krov u Podgorici postane upotrebljiva bašta. Leglo kalifornijskih glista pretvara organski otpad nekoliko porodica u prijeko potrebno đubrivo za baštu. Na ovaj način smanjili smo značajno temperature u stanovima ispod betonske ploče i napravili prijatan i koristan kutak za boravak stanara.

Radeći kao zvanični konsultat za kompostiranje I vermikompostiranje Ministarstva poljoprivrede, šumarstva I vodoprivrede (IFAD projekat) trudim se da našim farmerima približim sve ove prednosti. Sastav zemljišta nije zadovoljavajući a ekološki najprihvatljiviji i najjeftiniji način za njegovo poboljšanje je uz pomoć kalifornijskih glista.

Edukacija djece o reciklaži treba je naš prioritet. Od malih nogu odlaganje otpada, njegova separacija su dio obrazovanja svih vrtića u zemljama EU kamo težimo ići. Trudimo se da na radionicama kod nas na farmi, vrtićima, produženim boravcima praktično ih učimo kako se gliste hrane organskim otpadom. Bolest novog doba dijagnostifikovana kao „ekranizam” kod djece i odraslih prouzrokuje vrstu autizma po SZO i moramo se svi zajedno boriti da „opriridimo” djecu i roditelje. Pošto smo utvrdili da niko sa strane neće doći da očisti našu zemlju od otpada vrijeme je da mi zasučemo rukave i uradimo to. Danas.

U svojoj misiji rado prihvatam da budem dio projekata koji imaju za cilj uključivanje šire društvene zajednice. Urbane bašte i tornjevi koji pomažu socijalno ranjivim kategorijama društva, zeleni centri u školama I vrtićima gdje sadimo povrće i kompostiramo su samo neki od njih.

Moramo de potruditi da onima koji dolaze ostavimo ovu planetu kao ljepše mjesto za život.

**VERMIKOMPOST
FARMA**

Ul.8 marta 62 - Zabjelo
81000 Podgorica
Crna Gora

Miljan Grba

+ 382 67 869 569

kalifornijskeglistecg@gmail.com

[KalifornijskeGlisteCG](#)

[KalifornijskeGlisteCG](#)